

ბიმურზა დადეშქელიანი-აფრასიძე

რუსეთის იმპერიის ეთნიკური პოლიტიკა

ქართულ სახელმწიფოს, მის არსებობას რუსეთის იმპერია სხვადასხვა თეორიების, კონცეფციების გამოყენებით ებრძოდა. აღსანიშნავია, რომ „საქართველო მცირე იმპერიის“ სახაროვის კონცეფცია სრულ თანხვედრაში იყო რუსული იმპერიის არქიტექტორების ალექსანდრე პირველის, დეკაბრისტების, ალექსანდრე მეორის, სტალინის, გორბაჩოვის, პრიმაკოვის, დუგინის, პუტინის, ჟირინოვსკის გეგმებთან.

მე-19 საუკუნეში რუსეთის იმპერიამ გადაწყვიტა, მდინარე ყუბანის შესართავიდან ფოთამდე, შავი ზღვის სანაპირო რუსი სამხედროებით დაესახლებინა და ადგილობრივი მოსახლეობისაგან კავკასია დაეცარიელებინა. ამ გეგმას ალექსანდრე მეორე ადგილობრივი მოსახლეობის გენოციდით და მასიურად გადასახლებით ახორციელებდა. ასე დაცალეს სოჭი-ადღერ-ტუაფეს სანაპირო ზოლი ჩერქეზი და უბიხი მოსახლეობისგან, რომლებიც მასიურად გადასახლეს თურქეთში. იგივე გაგრძელდა აფხაზეთის სანაპირო ზოლში. კავკასიელი მუჰაჯირების გადასახლება თურქეთში და თურქეთიდან სომეხთა და ბერძენთა ჩამოსახლება ორივე იმპერიის ინტერესში შედიოდა, რაც სამწუხაროდ წარმატებით განხორციელდა. მათ ადგილზე 1864-69 გადასახლეს ათიათასობით ჩერქეზთა ოჯახი და დემოგრაფიული სურათი ასე შეცვალეს.

1864 წლიდან 1869 წლამდე ჩატარებული გენოციდის შედეგები:

შაფსულები იყვნენ 300 000, დარჩა 1983 კაცი

აბაძეები – 260 000, დარჩა – 14 660

ნათუხაელები – 240 000 დარჩა – 175

თემირლოელები – 80 000, დარჩა – 3140

ბჟედულები – 60 000, დარჩა – 15 263

მახოშეველები – 8 000, დარჩა – 1204

ადამიელები – 3000, დარჩა – 230

უბიხები – 74 000, დარჩა – 0.

დაახლოებით ასი ათასი ჟანვეელებისა და ხაკუჩებისაგან ცოცხალი არ დარჩენილა არცერთი (დადეშქელიანი-აფრასიძე, 2006: 5; Дроздов: 1877: 134).

რუსეთის იმპერიის ეს გეგმა დეკაბრისტების (პავლე პესტელი) მიერ მიღებულ კონსტიტუციაში იყო თავის დროზე ასახული, რომლის მეორე და მესამე მუხლებში ნათქვამია: „2. დაიყოს კავკასიის ყველა ხალხი ორ ჯგუფად: მშვიდობიანებად და შფოთიანებად. პირველნი დატოვონ თავისსავე საცხოვრისში და დაუმყარონ მათ რუსული მმართველობა და წყობილება, ხოლო მეორენი ძალდატანებით გადასახლდნენ შიდა რუსეთში და დაფანტონ მცირერიცხოვან ჯგუფებად ვოლოსტებში; 3. შემოიყვანონ კავკასიის მიწაზე რუსი მოსახლეობა და დაურიგოს მათ აქედან გადასახლებულთა მიწები. ამ საშუალებით კავკასიაში წაშალონ ყველანაირი ნიშანწყალი წინანდელი მკვიდრი მოსახლეობისა და გადააქციონ ეს მხარე წყნარ და კეთილმოწყობილ რუსულ ოლქად“ (პესტელი, 1906: 8). (ქართველთა ნიშანწყალის გაქრობას დღესაც გამუდმებით ცდილობენ გუდაუთის, ილორის, ბედიის ქართულ მონასტრებში, რაც ერთ-მორწმუნეობის პრინციპის არავითარ ჩარჩოებში არ ჯდება; არაფერს ვამბობთ ვანდალიზმზე, როგორც დანაშაულზე).

1880 წელს რუსეთის იმპერატორმა ალექსანდრე მეორემ აფხაზი ერი ოფიციალურად გამოაცხადა დამნაშავე ხალხად (1877-78 წწ. ანტიიმპერიული აჯანყების მოწყობის გამო). ეს ბრძანებულება უკრძალავდა ზღვისპირას, გზების მახლობლად, სოხუმში, გუდაუთაში, ოჩამჩირეში დასახლებას. ქართველი ერის გათიშვის მიზნით მეგრულისა და სვანურისათვის რუსულ გრაფიკაზე დაფუძნებული ანბანის შექმნის მცდელობაც იყო. იგივე მეორდებოდა აფხაზური ენისათვისაც, აფხაზებში მიმდინარეობდა ანტიქართული პროპაგანდა. რუსი შოვინისტი მეცნიერები ამტკიცებდნენ, რომ მალე აფხაზური ენა გაქრებოდა და შესაბამისად მოხდებოდა აფხაზების ასიმილაცია. იმის გამო, რომ აფხაზებს 1905-07 წწ. რევოლუციაში მონაწილეობა არ მიუღიათ, ცარიზმმა გააუქმა ბრძანება დამნაშავე ერის შესახებ და აფხაზებს ეს სტატუსი მოეხსნათ. საპასუხოდ ქართველებს დაუწესეს ის შეზღუდვები, რაც მანამდე აფხაზებს ჰქონდათ, რითაც ხელოვნურად დამაბეს ქართველებსა და აფხაზებს შორის ურთიერთობა. საბჭოთა ხელისუფლება აგრძელებდა ორ მოძმე ხალხებს შორის დაპირისპირების პოლიტიკას. ქართველებისა და აფხაზებისთვის „პრივილეგიების“ მონაცვლეობით მინიჭებით, ხან ერთ მხარეს იმადლიერებდა და ხან მეორეს. აფხაზების პრივილეგიების წლები იყო მეოცე საუკუნის 20-30-

იანი, 50-იანი, 70-80-იანი წლები, დანარჩენ დროს ქართველები იყვნენ „პრივილეგირებულნი“. ასე მაგალითად, 80-იან წლების სტატისტიკას თუ გადავხედავთ ყველა პრესტიჟულ თანამდებობებზე, ასევე ყველგან პირველი პირები მხოლოდ აფხაზები იყვნენ, მეორე პირების როლში ქართველები, სომხები, რუსები, რაც უკიდურესად მაზავდა ერებს შორის ურთიერთობებს. ლიხნის ყრილობის მსგავსი რამ გაიმართა 1917 წელსაც (მაშინაც საქართველო დამოუკიდებლობისთვის იბრძოდა). საყურადღებოა გიორგი შერვაშიძის (აფხაზეთის უკანასკნელი მთავარი, კონსტანტინე დადემქელიანის ცოლისძმა) გამოსვლა ე.წ. „აფხაზი ხალხის ყრილობაზე“ - 1917 წლის 8 ნოემბერს. „ყრილობის“ მკვეთრად გამოხატულმა ანტიქართულმა პათოსმა ქართველ პოლიტიკურ მოღვაწეთა პროტესტი გამოიწვია. გიორგი შერვაშიძემ აფხაზურ ენაზე მიმართა „ყრილობის“ მონაწილეებს, აუხსნა მათ რუსეთში განვითარებული მოვლენების არსი, მიულოცა თავისუფლების მოახლოება და საფრთხეზე მიუთითა: „თქვენ თქვენს უფროს ძმებს მიჰყევით, მათთან ერთად იმოქმედეთ და იბრძოლეთ თავისუფლების მოსაპოვებლად და შესანარჩუნებლად. ვიცი, ზოგიერთებს არ მოეწონებათ ჩემი ასეთი აზრი, რადგან ისინი მოსკოვისაკენ იყურებიან, მე კი – თბილისისაკენ. სხვა გზა არ არის და არც ყოფილა აროდეს აფხაზეთისათვის, გარდა საქართველოსთან მჭიდრო კავშირისა და მასთან ყოფნისა განუყრელად ჭირში და ლხინში“. ამ ამბიდან სულ რაღაც სამ თვეში - 1918 წლის 19 თებერვალს - საქართველო შეძრა სოხუმიდან მოსულმა ცნობამ, რომ დიდი მამულიშვილი გარდაიცვალა. ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის დროს, ლიხნის ყრილობა იყო ქართველი და აფხაზი ხალხების წინაღმდეგ კარგად დაგეგმილი პროვოკაცია, რომლის გამოძახილი იყო აპრილის პირველ რიცხვებში ანტიაფხაზური გამოსვლა (რაც მხოლოდ იმპერიის შენარჩუნების მსურველებს აწყობდათ და ეწინააღმდეგებოდა ამ ორი ხალხის მისწრაფებებს). მოსკოვის ეს პროვოკაცია ჩაშალეს ზვიად გამსახურდიამ და მერაბ კოსტავამ, როდესაც ეს გამოსვლა 1989 წლის 4 აპრილს მხოლოდ საქართველოს დამოუკიდებლობის მოთხოვნაში გადაზარდეს (აფხაზეთის წინააღმდეგ არსებული ყველა ლოზუნგი აპრილის მანიფესტაციებიდან გაქრა).

საინტერესოა ქართველი და აფხაზი დიდი მოღვაწეების ურთიერთობაც... კონსანტინე გამსახურდიას „მთვარის მოტაცების“ ერთ-ერთი გმირის თარაშ ემხვარის პროტოტიპი, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ეროვნული მთავრობის პირველი თავმჯდომარე და საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრი არზაყან (დიმიტრი) ემუხვარი საფრანგეთში, ლევილის ქართველთა სასაფლაოზე განისვენებს. 1927-1933 წლებში არზაყან ემუხვარი ხელმძღვანელობდა ქართულ კოლონიას პრალაში, მეგობრობდა მიხეილ და ლიდია უბირიებთან და მათ ოჯახში პოულობდა სულიერ სიმშვიდეს.

1918 წლის 26 მაისის საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტს ხელი მოაწერეს აფხაზებმა ვარლამ შერვაშიძემ და არზაყან ემუხვარმა. აფხაზეთის ავტონომიის აქტი მიიღეს 1919 წლის 20 მარტს - „პუნქტი 1) აფხაზეთი შედის საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შემადგენლობაში როგორც მისი ავტონომიური ერთეული“. ამ აქტზე ხელისმომწერ აფხაზ არზაყან ემუხვარს სტალინმა და ნესტორ ლაკობამ სიკვდილი მიუსაჯეს. განაჩენი ნკვდმ ადასრულა 1930-იან წლებში პარიზში. 1939 წლის მარტის დამდეგს, მეგობრების თხოვნით, რათა უფრო ახლოს გასცნობოდა განმათავისუფლებელი მოძრაობის მიმდინარეობას და მასში უშუალო მონაწილეობა მიეღო არზაყან ემუხვარი პარიზს გაემგზავრა. მას დიდი სიხარულით შეხვდნენ მეგობრები: აკაკი ჩხენკელი, კონსტანტინე კანდელაკი, გრიგოლ ურატაძე და სხვები. პარიზში არზაყან ემუხვარი ყველასთვის მოულოდნელად 1939 წლის 24 მარტს სისხლის მოწამვლით კლოდ ბერნარის საავადმყოფოში გარდაიცვალა. არსებობს ეჭვი, რომ ის ბოლშევიკების აგენტებმა მოწამლეს.

არზაყან ემუხვარის ემიგრაციაში წასვლის შემდეგ ცხოვრება ძალიან გაუჭირდა საქართველოში დარჩენილ მის ოჯახს. არზაყანმა მომავალი მეუღლე მარიამ მიხეილის ასული ჩიკვაძე (1880-1943 წწ.) ქუთაისში სწავლისას გაიცნო, 1902 წელს შეუღლდნენ და ჯვარი პეტრე-პავლეს ეკლესიაში დაიწერეს. აფხაზეთში მარიამი სათავეში ედგა ქართული ენის სწავლებას. წყვილს სამი შვილი შეეძინა: უფროსი ვაჟი 1908 წელს დაბადებული ვლადიმერი (კუჭიკო) 1937 წლის რეპრესიებს შეეწირა, შუათანა პატარაობაშივე გარდაიცვალა, გივი ემუხვარი (1921-2000 წწ.) კი მუდმივ დევნასა და შევიწროებას განიცდიდა. ერთხანს, სამშობლოდან გადახვეწილი, რუსეთში იმალებოდა. იქვე შეერთო

მეუღლე ლუდმილა მიხეილის ასული კოვალენსკაია, რომელთანაც ერთადერთი ასული მარინე ემუხვარი შეეძინა. მარინე ემუხვარი მეუღლესთან ამირან ხაჭაპურიძესა და ვაჟიშვილ დავითთან ერთად სანკტ-პეტერბურგში ცხოვრობს და მოღვაწეობს.

კონსტანტინე გამსახურდიამ არზაყან ემუხვარის ვაჟს, ვლადიმერ ემუხვარს წერილი მისწერა:

„ჩემო პატარა ემუხვარო!

ჩემს ნაწარმოებში „მთვარის მოტაცებაში“ შენი მამის პროტოტიპად მთავარი გმირი, რომელშიდაც მე ჩემი სიყრმის მეგობარი კეთილი აფხაზი არძაყან იგივე დიმიტრი ემუხვარი გამოვხატე, რომელთანაც გავატარე პარიზში ჩემი ცხოვრების ყველაზე ტკბილი დღენი.

ენგურის დიდ ზვირთებთან ბრძოლაში დავამარცხე, ვინაიდან მისი მიზნების განხორციელება არ ძალმიძდა. გიჟი ენგურის ზვირთებთან შეკაჟება ეს მისი იდეების შებრძოლება იყო მის იდეალისა და არსებული მიმდინარეობისა მომიტევეთ...“ (სიგუა, 2011).

გენერალ პასკევიჩს (ამ პასკევიჩმა 20 ათასი მუსულმანი ქართველი გაანადგურა და 55 ათასი კი თურქეთში გაასახლა... მათ ადგილზე ჩამოსახლეს 30 000 სომეხი, ბერძენი და ჯავახეთში შეცვალეს დემოგრაფიული სურათი) ნიკოლოზ პირველმა რუსეთ-თურქეთის ომის (1828-29 წწ.) წარმატებით დასრულების შემდეგ ახალი დავალება მისცა: „დაამთავრეთ რა ამრიგად ერთი დიდებული საქმე, მოგელით მეორე, პირდაპირი გაგებით უფრო მნიშვნელოვანი – ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხთა სრული განადგურება“.

სახაროვამდე სტალინმა გამოაცხადა საქართველო მცირე იმპერიად, რაც აისახა მის ყალბ და მტრულ განსაზღვრებებში: „ქართველები მებრძოლი შოვინისტები არიან – ისინი საშინლად ავიწროებენ სხვებს: სომხებს, აზერბაიჯანელებს, აფხაზებს, აჭარლებს, ოსებს; ქართველები არა ეროვნება, არამედ კონგლომერატია; საქართველოს არ შეუძლია რუსეთის გარეშე არსებობა“. სტალინმა საინგილოს აზერებისთვის გადაცემით დაიწყო ქართველის მიერ დაპყრობილი ინგილოების „განთავისუფლება“ (საინგილოს აზერბაიჯანისთვის გადაცემაზე ხელი სტალინს აქვს ხელმოწერილი), შემდგომ ეს გააგრძელა შევარდნამემ აფხაზებისა და ოსების „განთავისუფლებით“.

იმპერიის დეზინფორმაციის მანქანა ქართველებს ცილს სწამებდა, თითქოს მათი ლოზუნგი იყო „საქართველო ქართველებისათვის“ (როდიონოვი - 9 აპრილის ტრაგედიის ავტორი), პირველად „იზვესტიაში“ გაჩნდა ტერმინები „ზვიადისტები“, „პროვინციალური ფაშიზმი“, შემდეგ „ბუნკერი“ რათა გაეიგივებინათ ეროვნული ხელისუფლება ფაშიზმთან, ხოლო მხარდამჭერები კერპთაყვანისმცემლებად მოენათლათ.

ზვიად გამსახურდიამ და მერაბ კოსტავამ 1989 წლის 4 აპრილის აქციის მონაწილეებს შეაცვლევინეს ეროვნებათმორისი დაპირისპირების ლოზუნგები (რაც მხოლოდ კრემლის წისქვილზე ასხამდა წყალს) და ერთადერთი, დამოუკიდებლობის მოთხოვნა დარჩა აქციაზე, რის გამოც კრემლი 1989 წლის 9 აპრილს სასტიკად გაუსწორდა აქციის მონაწილეებს.

აღსანიშნავია ასევე, გორბაჩოვის სატელეფონო მუქარა პრეზიდენტ ზ. გამსახურდიასადმი: „საქართველოს საბჭოთა კავშირიდან შეუძლია გავიდეს, მაგრამ სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის გარეშე“-ო.

სახაროვის „საქართველოს მცირე იმპერიის“ კონცეფციის საფუძველზე იქნა მიღებული რუსეთის იმპერიის დაკვეთით პრადის 24-ე რეზოლუცია ქართველთა მიერ ვითომდა ეროვნული უმცირესობების შევიწროებისა და ოსთა გენოციდის შესახებ. აფხაზების და ოსების „განთავისუფლების“ შემდეგ რუსულ გეგმაშია სვანების, მეგრელების (პუტინის ყოფილი მრჩეველი დუგინი ამას საჯაროდ აცხადებს), აჭარლების, ჯავახების და სხვათა გამოყოფა ქართული სახელმწიფოს ლიკვიდაციამდე (დადეშქელიანი-აფრასიმე, 2016: 9).

სახაროვის „მცირე იმპერიის“ კონცეფციას წინ უძღოდა რუსეთის ცარიზმის და საბჭოთა იმპერიის ენობრივი პოლიტიკა; „რუსი მოხელეები შეეცადნენ, ქართველთა ნაწილისთვის გაეუცხოებინათ წინაპართა მიერ შექმნილი დედა ენა და კუთხური კილოები უმწერლობო ენებად გამოუცხადეს მათ (ი. ვოსტოროგოვა, ქ. პატკანიანმა); რუსეთის იმპერიის მიზანი იყო სხვადასხვა კილოზე მოლაპარაკე საქართველოს კუთხეების ქართველობა ცალკეულ ერებად წარმოედგინა“.

ბოლშევიკების იდეოლოგი ი. ჟვანია ამბობს: „რატომ არ არსებობს მეგრული ნაცია? — კითხვას სვამს იგი, - სამეგრელოს ხომ ყველა ის თავისებურება გააჩნია, რისგანაც იქმნება ნაცია: 1. კულტურისა და ყოფის ერთობა; 2. ტერიტორია, 3. ეკონომიკური ურთიერთობა; 4. ენა და ა.შ.“ (გამსახურდია, 1976: 5).

მოკლედ დღესაც გრძელდება იგივე რუსული პოლიტიკა ჰერეთის, სანიგლოს, აფხაზეთის, სამაჩაბლოს, ქსნის საერთაშორისო, დვალეთის, სამურზაყანოს, დალის სვანეთის (სანიგეთის) შემდეგ სამეგრელოს, აჭარის, სვანეთის, ჯავახეთის განთავისუფლებისა ქართველთაგან და რუსეთის საზღვრის უშუალოდ თურქეთთან გადატანისა (იხილეთ რუსი პოლიტიკოსის ჟირინოვსკის განცხადებები).

საქართველოში 1990-91 წწ. არ ირღვეოდა ეროვნული უმცირესობების უფლებები, კონსტიტუციაში ჩაიწერა საერთაშორისო სამართლის უპირატესობა ადგილობრივთან შედარებით ადამიანის უფლებების საქმეში, წარმატებით მიმდინარეობდა აფხაზთა ერთიან ქართულ სივრცეში ინტეგრაციის პროცესი, 1991 წლის 31 მარტის საყოველთაო სახალხო რეფერენდუმში 3 657 477 ამომრჩევლიდან 3 295 493 ამომრჩევლის მიერ საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენისათვის ხმის მიცემა უდიდესი სამართლებრივი აქტი გახლდათ. აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში დამოუკიდებლობის აღდგენას ხმა მისცა რეფერენდუმში მონაწილეთა 97,73%-მა ანუ ამომრჩევლების საერთო რაოდენობის 59,84%-მა, მათ შორის ქ. სოხუმში კენჭისყრაში მონაწილეთა 96,6%-მა, ანუ ამომრჩევლების საერთო რაოდენობის 64, 02%-მა, გულირიფშის რაიონში 97, 85%-მა (83, 52% ცნობისთვის ქართველთა რაოდენობა 52, 71%, სომხები-25, 3%, რუსები 13, 81%), ოჩამჩირის რაიონში 91,1%-მა (54,27%), სოხუმის რაიონში 94, 44%-მა (60, 61%), გალის რაიონში 99, 71%-მა (97, 39%), გაგრამი 94, 01%-მა (დადემქელიანი-აფრასიძე, 2006: 5-11).

1991 წელს აფხაზთა და ქართველთა ორმხრივმა კომისიამ (რუსების გარეშე) შეიმუშავა ახალი დროებითი საარჩევნო კანონი, რომლის მიხედვითაც აფხაზურ მხარეს ეძლეოდა დეპუტატის 28 ადგილი (43%), წინა მოწვევის უმაღლეს საბჭოში 40, 7%-ის ნაცვლად, ქართული დეპუტაციისთვის გამოიყო 26 ადგილი (40%), წინა მოწვევის უმაღლესი საბჭოში 37, 9%-ის ნაცვლად. სხვა ეროვნების წარმომადგენლებს რჩებოდათ 11 ადგილი ანუ 17%-ი, წინა მოწვევის 21, 4%-ის ნაცვლად. საქართველოს „კონგრესის“ ანტიეროვნული საქმიანობამ (არჩევნების ბოიკოტირებამ) ქართველებს 11 ადგილიდან 3 ადგილი დააკარგვინა და ქართული ორიენტაციის დეპუტაციის მაჩვენებელმა შეადგინა 47, 6%-ი აფხაზეთში ქართული მოსახლეობის პროცენ-

ტული მაჩვენებელი ნაცვლად 52, 4%-ისა (წინა მოწვევის უმაღლეს საბჭოში ქართული ორიენტაციის დეპუტაციამ შეადგინა 37, 9%-ი ანუ 10%-ით გაიზარდა ქართული დეპუტაციის რაოდენობამ უმაღლეს საბჭოში) ორმხრივი კომისიის შეთანხმებით ქართული მხრიდან უნდა დანიშნულიყო მთავრობის თავმჯდომარე, ძალოვანი მინისტრები (შსს, უშიშროება) და უმაღლესი საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე. კონსტიტუციური ცვლილებებისთვის საჭირო იყო ხმების ორი მესამედი ანუ 43 ხმა, ეს მაშინ, როცა აფხაზები ფლობდნენ 36 ხმას. ამავე დროს საქართველოს რესპუბლიკის პრეზიდენტს საქართველოს კონსტიტუციის 121-4 მუხლის მე-13 პუნქტით უფლება ჰქონდა შეეჩერებინა ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს მიერ მიღებული აქტების მოქმედება, თუკი ისინი ეწინააღმდეგებოდნენ საქართველოს რესპუბლიკის კონსტიტუციას და კანონებს. ამ კანონმა განმუხტა კრემლის მიერ აფხაზეთში შექმნილი დამაბული ვითარება, აფხაზეთის კონფლიქტი თავიდან აგვაცილა... (ამ დამაბულობის შექმნაში მონაწილეობდნენ ქართველი „კონგრესმენები“, რომლებიც ცრუ კინო-ფოტო მასალებით, პრადის 24-ე რეზოლუციით „ამტკიცებდნენ“ ქართველების მიერ ოსების „გენოციდს“, აფხაზეთისა და სხვა ეთნიკური ჯგუფების შევიწროებას, ამყარებდნენ გორბაჩოვ-სახაროვ-მამარ-დაშვილის მითს საქართველოს მცირე იმპერიის შესახებ) 28-26-11- დროებითი საარჩევნო კანონის მეშვეობით ქართველებმა და აფხაზებმა დიპლომატიური გამარჯვება მოიპოვეს მოსკოვზე, რადგან: 1. თავიდან იქნა აცილებული აფხაზეთში კონფლიქტი „ადგილობრივი მოსახლეობის გენოციდი და ქართველთა ეთნიკური წმენდა. 2. აფხაზეთისთვის მოსახლეობის 17%-ის მიერ 43%-ი ადგილების მოპოვებით განეიტრალდა მითი „მცირე იმპერიის“ შესახებ. 3. აფხაზეთში მართვის ბერკეტებს საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლება ფლობდა. 4. აფხაზეთში არჩევნების მაგალითზე ჩრდილო კავკასიაში დაიწყო ავტოქთონი მოსახლეობის „თვითგამორკვევის“ პროცესი, დაჩქარდა „კავკასიური სახლის“ მშენებლობა. რუსეთმა იგრძნო რა კავკასიის დაკარგვის საფრთხე, 1992 წელს მოახდინა თბილისში სამხედრო გადატრიალება ადგილობრივი კრიმინალების მეშვეობით და 1992 წელს მისი მარიონეტების ხელით კონფლიქტის პროვოცირება. კიტოვანმა, არძინბამ, შევარდნაძემ აფხაზეთში კონფლიქტის გაჩაღებით გაყიდეს

აფხაზი, ქართველი და აფხაზეთი მიყიდეს რუსეთს, საქართველოს პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია მოკლეს, 30 000 ადამიანი დაიხოცა, 300 000 აყარეს აფხაზეთიდან, სამეგრელო ხუთგზის დალაშქრეს, გადაწვეს სოფლები, 1 500 000 ქართველი საქართველოდან გააქციეს, ჩააბნელეს და ძაძებით შემოსეს მთელი საქართველო, 20 მილიარდი დოლარი ანაზრებით აართვეს მოსახლეობას, გააპარტახეს ეკონომიკა. სამწუხაროდ, ამ ომის პროვოცირებამ დიდად დააზარალა, როგორც აფხაზი, ისე ქართველი ერი. ომის შედეგები დამღუპველია მთლიანად საქართველოს ყველა მოქალაქისათვის, რომლის აღმოფხვრა შესაძლებელია მხოლოდ ქართველთა და აფხაზთა ინტეგრაციაში. საქართველოს პრეზიდენტი ზვიად გამსახურდია ასე მიმართავდა აფხაზებს: „აფხაზთა და ქართველთა ძმობა უხსოვარ დროიდან იწყება. ჩვენი საერთო კოლხური წარმოშობა, გენეტიკური ნათესაობა ჩვენს ხალხებსა და ენებს შორის, საერთო ისტორია, საერთო კულტურა გვაავლებს დღეს დიდ დაფიქრებას ჩვენი ხალხების მომავალ ბედი-ღბალზე. ჩვენ ერთ მიწა-წყალზე ვცხოვრობდით მუდამ და ერთმანეთის ჭირ-ვარამს ვიზიარებდით. ჩვენ საერთო სამეფო გვექონდა საუკუნეთა განმავლობაში. ერთ ტაძარში ვლოცულობდით და ერთ ბრძოლის ველზე ვიბრძოდით საერთო მტრების წინააღმდეგ. აფხაზი მუდამ ამაღლებული, რაინდული კეთილშობილების სიმბოლო იყო ქართველის ცნობიერებაში“ (აფრასიმე... 1994: 4-5).

აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში დამოუკიდებლობის აღდგენას ხმა მისცა რეფერენდუმში მონაწილეთა 97, 73%-მა, ასევე დამოუკიდებლობის და ტერიტორიული მთლიანობის სიმბოლოს ზვიად გამსახურდიას პრეზიდენტად არჩევას ხმა აფხაზთა უმრავლესობამ მისცა, 28-26-11- დროებითი საარჩევნო კანონის მეშვეობით აფხაზებისთვის მოსახლეობის 17%-ის მიერ 43%-ი ადგილების მოპოვებით განეიტრალდა მითი „მცირე იმპერიის“ შესახებ, თავიდან იქნა აცილებული აფხაზეთში კონფლიქტი ადგილობრივი მოსახლეობის გენოციდი და ქართველთა ეთნიკური წმენდა. ეს იმპერიაზე მოპოვებული დიდი გამარჯვება იყო (დადეშქელიანი-აფრასიმე, 2006: 20-50).

აფხაზების, ოსების, სომხების, აზერბაიჯანელების დიდმა უმრავლესობამ რეფერენდუმში ხმა მისცა საქართველოს დამოუკიდებლობას და ტერიტორიულ მთლიანობას. დამოუკიდებელი საქართველოს საგარეო პოლიტიკური კურსი ეყრდნობოდა

საერთაშორისო თანამეგობრობის მიერ შემუშავებულ პრინციპებს, ადამიანის უფლებების დაცვას, ერთა თვითგამორკვევის პრინციპებს (1975 წელს ზვიად გამსახურდიამ და მერაბ კოსტავამ შექმნეს ადამიანის უფლებების დამცველი „ჰელსინკის ჯგუფი“), ითვალისწინებდა ზოგადსაკაცობრიობო ღირებულებებს. ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებისათვის პოლიტიკური ორიენტაცია წმიდა სახით არ იყო ან ევროპა ან ამერიკა, არამედ საქართველოს მოიაზრებდა ერთიან კავკასიურ სივრცეში (ისტორიული გამოცდილებიდან გამომდინარე მან იცოდა, რომ „საერთო კავკასიური სახლის“ საფუძვლები შექმნეს გორგასლმა, დავით აღმაშენებელმა, მეფე თამარმა, გიორგი ბრწყინვალემ და იმიტომ იყო მათი მეფობის დროს საქართველო ძლიერი სახელმწიფო) და აქედან გამომდინარე, ძირითადად დასავლეთთან ურთიერთობით ცდილობდა პოლიტიკური ინსტიტუტების ფორმირებას (მან მმართველობის ფრანგული მოდელი აიღო საფუძვლად მმართველობის დასაწყისში; პრეფექტები, საკრებულოები) დასავლეთმა „ბოროტების იმპერიასთან“ მებრძოლი საქართველო პირველ ეტაპზე წაახალისა (რეიგანის დოქტრინაში თავსდებოდა ქართველ დისიდენტების ბრძოლა), რასაც მოყვა ცნობილი ყაზბეგის შეხვედრა რუსეთის ფედერაციის მეთაურთან. ცხინვალის რეგიონში არსებული კონფლიქტის მოგვარების მიზნით 1991 წლის 23 მარტს საქართველოს ტერიტორიაზე, ყაზბეგში ერთმანეთს შეხვდნენ რსფსრ უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე ბორის ელცინი და საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე ზვიად გამსახურდია. დაიგემა მეტად მნიშვნელოვანი ღონისძიებანი. უპირველესი და უმთავრესი მათ შორის იყო გადაწყვეტილება რუსეთ-საქართველოს შორის ახალი ხელშეკრულების გაფორმების თაობაზე, რომელიც დაიგემა თბილისში. გაფორმდა შეხვედრის და მოლაპარაკების ოქმი, რომელშიც, კერძოდ, აღნიშნა: 1. 1991 წლის აპრილის მანძილზე ხელმოსაწერად მომზადდეს რუსეთის სფსრ და საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობის ხელშეკრულების პროექტი, რისთვისაც შეიქმნას სამუშაო ჯგუფები ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის რეგიონში ვითარების სტაბილიზაციისათვის; ერთობლივი მოქმედების მიზნით შეთანხმების შედეგად მხარეები მორიგდნენ: 2. რუსეთის სფსრ შინაგან საქმეთა სამინისტრომ და საქართველოს რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტრომ 10 დღეში შექმნან ერთობლივი კომისია აღნიშნულ რეგიონში ვითარების შესასწავლად და მიმდინარე წლის 20 აპრილამდე სიტუაციის ობიექტურად შეფასების მიზნით. 3. რუსეთი სფსრ შინაგან საქმეთა სამინისტრომ და საქართველოს რესპუბლიკის

შინაგან საქმეთა სამინისტრომ 10 აპრილამდე შექმნან მილიციის გაერთიანებული რაზმი ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე ყველა უკანონო ფორმირების განსაიარაღებლად. ამ რაზმს დაევალება საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა მოცემულ ტერიტორიაზე ვითარების სტაბილიზაციამდე. 4. სსრ კავშირის თავდაცვის სამინისტროს წინადადება მიეცეს გაიყვანოს ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიიდან აქ დისლოცირებული საბჭოთა არმიის ნაწილები. 5. რუსეთის სფსრ, საქართველოს რესპუბლიკის და ჩრდილოეთ ოსეთის ასსრ მინისტრთა საბჭოებმა დაუყოვნებლივ დაიწყონ საიმისო მუშაობა, რომ ლტოლვილებს მუდმივ საცხოვრებელ ადგილებში დაბრუნების საშუალება შეექმნათ, უზრუნველყონ ადგილობრივი ხელისუფლების კანონიერი ორგანოების აღდგენა. 6. საქართველოს რესპუბლიკის, რუსეთის სფსრ და ჩრდილოეთ ოსეთის ასსრ მთავრობებმა შექმნან ლტოლვილებისათვის მიყენებული ზარალის შემფასებელი კომისია და დამატებითი მატერიალურ-ტექნიკური და ფინანსური სახსრები გამოყონ ამ ზარალის ასანაზღაურებლად. 7. შექმნილი კომისიებისა და რაზმების საბოლოო ამოცანად ჩაითვალოს რეგიონში მშვიდობისა და სიმშვიდის აღდგენა. 8. შეიქმნას მუდმივი ჯგუფი, რომელიც კონტროლს გაუწევს ამ ოქმის შესრულებას და განიხილავს წამოჭრილ მიმდინარე საკითხებს. საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე: ზვიად გამსახურდია რუსეთის სფსრ უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარე: ბორის ელცინი დაბა ყაზბეგი, 1991 წ. 23 მარტი“ (დადეშქელიანი-აფრასიმე, 2006: 5-6). დოკუმენტიდან ჩანს, რომ რუსეთი სცნობს სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქს გაუქმებულად. შეთანხმებაში ყველგან ნახმარია „ყოფილი სამხრეთ ოსეთი“! უფრო მეტიც, მოლაპარაკებებში იგი საერთოდ არ ფიგურირებს როგორც არსებული სუბიექტი. ასევე წერია - „გაიყვანოს ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიიდან აქ დისლოცირებული საბჭოთა არმიის ნაწილები“.

კონფლიქტის თავიდან აცილება ცხინვალის რეგიონში, საოკუპაციო ჯარების გაყვანა სამაჩაბლოდან და აფხაზეთიდან, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიის გაუქმების ლეგიტიმურად ცნობა იყო ეროვნული ხელისუფლების უდიდესი მიღწევა. სამწუხაროდ, რუსეთმა ვერ დაინახა გამსახურდიას პოლიტიკის დადებითი მხარე კავკასიაში ერთა შორის დიალოგის გზით პრობლემების გადაწყვეტის (იგი კვლავ აგრძელებდა ინერციით „გათიშე და იბატონეს“ პოლიტიკას - შექმნა მთიელ ხალხთა

კონფედერაცია სოხუმის დედაქალაქობით) და მას ბუმერანგით შემოუტრიალდა მის მიერ პროვოცირებული კონფლიქტები ჩეჩნეთში, ინგუშეთში, დაღესტანში.

საბჭოთა კავშირის დაშლის პირველ ეტაპზე ზვიად გამსახურდიას პოლიტიკა სრულ ჰარმონიაში იყო მსოფლიო თანამეგობრობის პოლიტიკასთან.

1991 წლის 23 მარტს გამსახურდია-ელცინის შეხვედრის საფუძველზე 1991 წლის 14 მაისს საქართველოს, რუსეთისა და სსრკ-ს პარლამენტარებმა (ოსური მხარე მეთვალყურის როლში) მოვახდინეთ პარაფირება დოკუმენტის, რომელშიც დაფიქსირდა ცხინვალიდან და აფხაზეთიდან სსრკ-ს (რუსეთის) ჯარების დაუყონებლივ გაყვანის აუცილებლობის შესახებ და ამ რეგიონებში პრობლემების გადაწყვეტა მხოლოდ საქართველოს პრიორიტეტად გამოცხადდა.

ასევე რუსეთის პარლამენტარებისა და პრეზიდენტ ელცინის მიერ აღიარებული იქნა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ერთეულის გაუქმების მართლზომიერება და დამკვიდრდა ტერმინი ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომია.

სსრკ-ს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა მიიღო ანალოგიური შინაარსის დადგენილება ამ პარაფირებული დოკუმენტის საფუძველზე.

28-26-11 პრინციპით არჩევნების ჩატარება, ეროვნული უმცირესობების დიდი უმრავლესობის მიერ რეფერენდუმში დამოუკიდებლობისათვის და ტერიტორიული მთლიანობისათვის ხმის მიცემა, ყაზბეგის შეხვედრის ოქმი, სსრკ-ს პრეზიდიუმის დადგენილება და პარლამენტების (სსრკ-ს, რუსეთის და საქართველოს) მიერ მიღებული დადგენილებები იყო ქართველების, ოსების, აფხაზების დიდი გამარჯვება, რითაც შეიძლებოდა სისხლისღვრის თავიდან აცილება და ამ ხალხების გადარჩენა. ეს იყო ეროვნული ხელისუფლების უდიდესი მიღწევა.

დამოწმებული ლიტერატურა:

პესტელი, 1906: პ. ი. პესტელი, რუსსკაია პრავდა, სანკტ-პეტერბურგი, 1906;

სიგუა, 2011: ს. სიგუა, მარტვილი და ალამდარი, თბ., 2011;

აფრასიძე... 1994: ბ. აფრასიძე, ა. გვიშიანი, თ. გვანცელაძე, რა არის ჩვენი სიცოცხლე? ბრძოლა!, თბ., 1994;

დადეშქელიანი-აფრასიძე, 2006: ბ. დადეშქელიანი-აფრასიძე, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემები, თბ., 2006;

გამსახურდია, 1976: ზ. გამსახურდია, სამეგრელოს საკითხი (ისაკი ჟვანია და სამეგრელოს „ავტონომია“), თბ., 1976;

Дроздов, 1877: Дроздов И. Последняя борьба с горцами на Западном Кавказе // Кавказский сборник, Тифлис, 1877.